

Schrijvend kluizenaar en rondreizend minstreel

50.000 exemplaren verkopen in zes weken tijd: welke schrijver droomt er niet van? Bart Van Loo neemt het succes van *De Bourgondiërs* in elk geval dankbaar aan. Schuilt er in deze zelfverklaarde minstreel een wel heel gewiekste commerciant of is hier meer aan de hand? **KATRIEN STEYAERT**

'De Bourgondiërs' als blikvanger in boekhandel Scheltema in Amsterdam. © rr

HET BOEK

Homerische honger

'Je onderwerpen worden alsmaar stoffiger', zeiden vrienden van Bart Van Loo toen ze hoorden dat hij zich op de Bourgondiërs had gestort. Met dit relaas gaat hij inderdaad een verre se-honderd jaar terug en vult er rustig evenveel bladzijden mee. En toch gingen Vlaanderen én Nederland in een mum van tijd overstag.

'Ik zie verschillende verklaringen', zegt Wim Blockmans, emeritus hoogleraar middeleeuwen, die *De Bourgondiërs* nalas. 'Van Loo kiest een duidelijke optiek: die van de vorsten en de machtige mannen. Dat spreekt een breed publiek aan, niet alleen vanwege de glamour, maar ook omdat het identificatie toelaat. Bovendien is Van Loo's narratieve aanpak een sterke vorm van communicatie. *L'histoire événementielle*, zoals Franse historici het sinds een jaar of vijftig spottend noemen, is bij wetenschappers uit de mode geraakt, maar door het enorme succes van iets als *De Bourgondiërs* moeten we ons misschien realiseren dat we zonder een goed verhaal mensen buiten ons

vakgebied niet meekrijgen.'

'Vergis u niet: Van Loo werkt in zijn boek de recentste wetenschappelijke stand van zaken. Hij verrichtte serieus onderzoek. Maar het loonde, zeker omdat hij er dankzij zijn vorming als romanist andere, frappante details uitlicht dan wij, historici. Hij werkt associërend - hij trekt bijvoorbeeld een lijn van Klaas Sluter naar Jan Van Eyck en verbindt die dan weer met Jeanne d'Arc - zo liet hij mij af en toe iets zien dat ik zelf nog niet had opgemerkt. Ik ben blij dat ik me voor dit project geëngageerd heb.'

'De goedkeuring van Blockmans werkt voor onze meer academische lezers als een kwaliteitsstempel', zegt Caroline Reeders, directeur van de toonaangevende Amsterdamse boekhandel Athenaeum. 'Maar de laaiende recensies overtuigden ook andere lezers. Het boek past in de tijdgeest. Op een moment dat Europa uit elkaar dreigt te vallen, vormt *De Bourgondiërs* een contrapunt door een sterk verhaal te vertellen over onze identiteit en herkomst. De ondertitel van het boek is niet toevallig *De aartsvaders van de Lage Landen*.'

'Laten we wel wezen', nuanceert Blockmans. 'Bourgondië ligt 700 kilometer ten zuiden van de Nederlanden en het bestuur destijds was overwegend Franstalig. Maar dat doet niet af Van Loo's belangrijkste boodschap: dat de Bourgondiërs de Nederlanden bij elkaar brachten.'

'Over die periode wisten we nog veel te weinig', zegt Gretske de Jong, vestigingsdirecteur bij Scheltema, een van Nederlands grootste boekhandels. 'Dit is dan ook een prachtige aanvulling op onze fascinatie voor de Gouden Eeuw en alle recente aandacht voor de Tachtigjarige Oorlog. Wij verkopen sowieso veel non-fictie en daarbinnen kan geschiedenis het meest verhalend

zijn. In deze tijden van *fake news* en speculaties zoeken lezers bovendien houvast in feitelijkheden.'

Klara-producer Rolly Smeets beaamt. 'Het succes van onze radioreeksen over historische onderwerpen bewijst de enorme honger naar verdiepende verhalen. Het is zoals Van Loo zegt: je moet het publiek niet onderschatten, de lezers zijn geen kleuters. De podcast over *De Bourgondiërs* raakt een snaar bij talloze mensen. Onlangs schreef een luisteraar ons dat hij zich zelfs aan een hoofs dansje had gewaagd terwijl hij luisterde naar deze Vlaamse Homerus.'

'Veel mensen hebben het idee dat het in de middeleeuwen kommer en kwel alom was, met donkere dagen en de ene plaag na de andere, maar Van Loo brengt het vaak vrolijk', vindt Reeders. 'Ook zijn titel roept iets moois op. Zeker wij Noord-Nederlanders, met onze broodjes kaas en karnemelk, verlangen naar de joie de vivre van het zuiden van ons land en van België.'

De schrijver zelf vat het nuchter samen: 'Misschien is dit gewoon mijn beste boek tot nu toe.'

Bart Van Loo geportretteerd als Bourgondiër. © Geert Van Hoeymissen

DE MAKER**Smeuïger dan Mak**

De ingrediënten zijn van top-kwaliteit. Nu nog de kok. Van Loo is wat ze in het vak *a promotable author* noemen, eentje die de passie preekt. 'Hij is de beste ambassadeur van zijn boek', zegt Francien Schuurmsma, chef-uitgever bij De Bezige Bij. 'Avond na avond bewijst hij wat een fenomenale verteller hij is.'

'Sinds wij vier jaar geleden zijn lezingen begonnen te organiseren, hebben we bijna altijd uitverkochte zalen', bevestigt Griet De Blende van boekingskantoor Rumor. 'Een goed boek schrijven kunnen wel meer auteurs, maar het naar een podium vertalen is een ander paar mouwen. Barts entertainmentgehalte is hoog, zijn toewijding groot. Voor zijn Bourgondische optredens hebben we al het halve voorjaar van 2020 moeten bijboeken.'

'De favoriete geschiedenisleraar van Nederland is Geert Mak, maar Van Loo steekt hem nu naar de kroon', zegt Gerda Aukes van Den Boer in Baarn, een van Nederlands actiefste onafhankelijke boekhandels. 'Hij heeft meer humor, hij brengt

'De favoriete geschiedenisleraar van Nederland is Geert Mak, maar Van Loo steekt hem nu naar de kroon'

GERDA AUKES
boekhandel Den Boer in Baarn

'Het is alsof alles waarin ik me de voorbije twintig jaar bekwaamd heb, hier nu samenkomt. Een masterplan heb ik nooit gehad'

BART VAN LOO

het met meer zwier. Voor mijn part was hij voor *De Bourgondiërs* tot de schepping teruggegaan, zo toegankelijk doet hij zijn verhaal. Tegelijk is zijn kennis heel gedegen, en dat is een bijna magische combinatie.'

'Ook Matthijs van Nieuwkerk, de presentator van *De wereld draait door*, leek betoverd', zegt Reeders. 'Dat platform in prime-time krijgen was bepalend voor het Nederlandse deel van het succes, zeker omdat Van Loo zijn kans perfect greep.'

'Ik hoorde dat veel Nederlandse boekhandelaren aanvankelijk kleine voorraden van het boek insloegen', zegt Karla De Ceulener van de Mechelse boekhandel Salvator. 'Waarschijnlijk dachten onze noorderburen: "*De Bourgondiërs*, da's iets voor de Belgen". Maar toen vernoemde Van Loo in *De wereld draait door* Willem van Oranje en Thea Beckman en het was gebeurd.'

'Van Loo appelleerde aan een gevoel van nostalgie', gaat Reeders verder, 'het verlangen terug die spons te zijn die je als kind was, toen je ademloos zat te luisteren naar mevrouw Pikemaats of mijnheer Van Balen die even meeslepend over de middeleeuwen kon vertellen. Mensen dachten terug aan die tijd

dat ze plaatjes verzamelden en daardoor had Van Loo ook meteen de mannelijke lezers mee. Zij kopen en lezen minder boeken dan vrouwen, dus als je hen weet aan te spreken, kan het voor je boek heel hard gaan.'

'Met verwijzingen zoals die naar de plaatjes van *'s Lands Glorie* doet Van Loo lampjes branden', zegt Smeets. 'Het verklaart waarom onze podcast hoogstwaarschijnlijk ook beluisterd wordt door mensen die anders voor Radio 2 kiezen. Het komt door Van Loo's *parlervrai*, hij klinkt authentiek. Zijn publiek vertrouwt hem.'

De schrijver vat het opnieuw samen: 'Het is alsof alles waarin ik me de voorbije twintig jaar bekwaamd heb hier nu samenkomt. Een masterplan heb ik nooit gehad. Ik doe wat ik doe gewoon graag en ik voel me ook niet te beroerd om maar voor drie man te spreken. Zo kwam ik tot wie ik echt ben: de schrijvende kluzenaar én de rondreizende minstrel.'

• Lees verder op blz. L12

‘Een succesverhaal verkoopt’

• Vervolg van blz. L11

DE ENTOURAGE

Bomvolle kerken

De juiste man met het juiste boek. Nu nog de juiste plaats en het juiste moment. ‘Januari is een luwe en dus een interessante maand om dit soort werk te lanceren’, zegt Schuurmsa.

‘Vaak krijgen wij titels pas te lezen rond de tijd dat ze verschijnen’, zegt De Ceulener, ‘maar deze keer pakte De Bezige Bij het extra slim aan: ze verspreidden ruim voor kerst lees-exemplaren bij pers en boekhandels, waardoor mijn collega al voor *De Bourgondiërs* gezwicht was nog voor er één boek verkocht was. We drongen meteen bij de uitgeverij aan op een presentatie door Van Loo bij ons in de winkel.’

‘Voor Barts tournee hebben we bewust heel wat boekhandelaars benaderd. Zij blijven cruciaal om de lezers te bereiken’, vult Schuurmsa aan. ‘Dankzij het instant succes van het boek zijn de boekverkopers ook aangenaam verrast door de hoge opkomst voor de lezingen. Vaak moeten ze uitwijken naar grotere zalen.’

‘In de tweeëntwintig jaar dat ik bij Den Boer werk, maakte ik ongeveer elke maand een lezing mee, maar de laatste van Van Loo was zonder twijfel de beste’, zegt Aukes. ‘We hadden er een kerkje voor afgehuurd en dat zat bomvol mensen die achteraf *flabbergasted* waren. Ik had de auteur al over *De Bourgondiërs* horen praten tijdens een pitch voor boekhandelaars en ook dat was indrukwekkend. Dus toen De Bezige Bij lezingen aanbod tegen een promotietarief, hapte ik meteen toe. Het is echt geen straf om dit bijzondere en bovendien prachtig uitgegeven boek te promoten. De harde kaft, het leeslint, de illustraties – het doet de boekenliefhebber water tanden.’

‘Wij maakten er in februari ons boek van de maand van en ontwierpen er een volledige etalage rond’, zegt De Jong. ‘De uitgeverij sloot financieel geen andere deals dan anders. Ook hier geldt gewoon: hoe meer je in-

koop, hoe meer korting je krijgt. Ik wist dat ik van de nieuwe Van Loo meteen een grote stapel moest bestellen. Als je kwaliteit in handen hebt, blijft de trein nog een hele tijd rijden.’

‘Ook mediapartners als Klara en zijn podcast houden *De Bourgondiërs* in de aandacht’, merkt De Ceulener. ‘Ik verkoop nog altijd minstens twee, drie exemplaren per dag. Wat natuurlijk ook bijdraagt tot het succes, is het feit dat de media blijven zeggen dat het een succes is’, lacht ze. ‘Hier is absoluut sprake van het sneeuwbaaleffect.’

De schrijver zucht dankbaar. ‘Ik vind het heerlijk, zeker omdat ik dit toch beschouw als mijn bijdrage aan de vaderlandse geschiedenis.’

HET MYSTERIE

Zoals in de liefde

Elk van bovengenoemde verklaringen is een deel van de puzzel. Nu nog de som. Die is duidelijk meer dan de delen. Sappig over historische onderwerpen vertellen, er enthousiast mee de boer opgaan, drie minuten bij *De wereld draait door* versieren, frequente updates op sociale media: Van Loo deed het met zijn vorige zeven boeken ook allemaal en toch maakte hij nog nooit het bestsellereffect van *De Bourgondiërs* mee.

‘We hadden wel succes verwacht’, zegt Schuurmsa, ‘maar in zes weken bijna 50.000 exemplaren verkopen overtreft ook onze verwachtingen.’

‘Het is zoals in de liefde’, vindt Reeders. ‘Het is de klik. Ik ben blij dat ook in ons vak dat beetje mysterie bewaard blijft.’

Bart Van Loo besluit: ‘Jan de Goede en zijn wichelaars zouden zeggen: “Vergeet nooit hoe belangrijk de stand van de sterren is”’

Op zaterdag 6 april organiseren De Bezige Bij en Museum Hof van Busleyden een Bourgondische dag met Bart Van Loo in Mechelen.

Sander Bax
De literatuur draait door. De schrijver in het mediatijdperk. Prometheus, 384 blz., 25 €.

De Nederlandse literatuurwetenschapper Sander Bax dissecteert in *De literatuur draait door* de precare positie van de schrijver in de media. ‘Enerzijds doen auteurs wat de media van ze verwacht, maar anderzijds maakt dat ze ook kwetsbaar omdat ze worden afgerekend op iets wat buiten het bereik van hun boek ligt.’ **MATTHIJS DE RIDDER**

In 2009 traden Connie Palmen en Saskia Noort op in *De wereld draait door*. Opmerkelijk genoeg had geen van beide schrijvers een boek te promoten. De aanleiding voor het gesprek was een emotionele uitroep van Palmen, kort tevoren op het Boekenbal: ‘Scheer je weg, nietsnutten in het land van de literatuur, donder op! Ze had er geen geheim van gemaakt dat Noort een van die nietsnutten was. *De wereld draait door* wil daar over doorpraten. Want wat is ‘echte’ literatuur? En mag een schrijver als Noort niet óók gewoon bestaan?’

Moeilijke vragen. Zeker in het bijzonder van de gewraakte auteur. En zeker op tv waar de gesprekken gebald moeten zijn en er niet veel plaats is voor nuance. Palmen slaagt er dan ook niet in de mensen in de studio en het televisiekijkend publiek uit te leggen waar literatuur volgens haar aan moet voldoen.

Dat gesprek is bepaald geen geïsoleerd geval, laat Sander Bax in zijn studie *De literatuur draait door* zien. Schrijvers, boeken en de literatuur worden in de media in een haast onmogelijke positie gedwongen.

Was het ontspoorde gesprek tussen Palmen en Noort de directe aanleiding voor uw boek?

‘Zoals zo veel voorbeelden die ik in mijn boek beschrijf, heb ik dit gesprek live op tv gezien. Wat dat betreft is het natuurlijk ook gewoon een boek van een literatuurwetenschapper die te veel televisie kijkt. Maar hier heb ik echt met verbijstering naar zitten kijken. Palmen pakt het misschien allemaal niet heel handig aan, maar het standpunt dat ze naar voren brengt, is voor mij vrij begrijpelijk: de literaire tekst is iets complex, misschien zelfs vernieuwend, de stijl en de vorm zijn belangrijk, et cetera. En dan is de manier waarop niet alleen Saskia Noort als thrillerschrijver, maar het hele programma, inclusief presentator Matthijs van Nieuwkerk en tafelheer Hugo Borst dat als moeilijkdoenerij van tafel schuiven erg veelzeggend.’

Want als je het al niet eens kunt worden over de meest simpele uitgangspunten van literatuur, dan is elk gesprek onmogelijk?

‘Op televisie wordt iedereen al snel in duidelijke rollen gedwongen en blijkt het heel moeilijk om ook maar een beetje complexiteit te introduceren, omdat er altijd aan de kijker wordt gedacht die elk moment kan afhaken. Ik heb me niet alleen afge-

vraagd wat de media in de afgelopen tien, twintig jaar om die reden precies van auteurs zijn gaan vragen, maar ook wat dit betekende voor de ontwikkeling van de literatuur. Het interessante is namelijk dat niemand er in de uitzending van *De wereld draait door* op uit lijkt om Palmen neer te sabelen. Van Nieuwkerk en Palmen zijn volgens mij zelfs bevriend. Maar waar ik op uitkom, is dat er een mediagolfaan heerst die groter is dan de actoren zelf en waaraan dus ook schrijvers steeds meer moeten beantwoorden.’

Een economische logica?

‘Of we het nu willen of niet, we functioneren allemaal in een systeem waarin er uiteindelijk een economische verantwoording moet worden afgelegd. *De wereld draait door*, *De Standaard*, de Universiteit van Tilburg (waar Bax werkt, red.), de Vrije Universiteit Amsterdam (die zopas de studie *Nederlands afvoerde*, red.), iedereen.’

Waarvoorheen een boek dat goed verkocht al gauw de perceptie meekreeg dat het niet goed kon zijn, lijkt nu het omgekeerde eerder waar: een boek verkoopt goed, en dus gaan mensen ervan uit dat het een goed boek is. De hoge verkoopaantallen zijn zelf ook steeds vaker nieuws.

‘De vraag die een auteur in de wandelgangen tegenwoordig vaak krijgt is: gaat het goed met je boek? Of het boek goed is, is minder belangrijk. Dat vat het aardig samen. De consequentie is dat schrijvers zich daar ook naar beginnen te gedragen. Er is een categorie van boeken die ik “literaire bestsellers” noem, die niet noodzakelijk heel slecht zijn, maar die wel enorm op de markt gericht zijn. Dertig jaar geleden zouden auteurs voor dit soort boeken verketterd zijn. Als Harry Mulisch bijvoorbeeld weer eens te commercieel uit de hoek kwam, en dat deed hij nogal eens, dan kreeg hij daar flink voor om zijn oren. Maar nu wordt hetzelfde gedrag als model naar voren geschoven. En dan krijg je het verschijnsel dat in 2011 de opvolgers van de succesromans van Kluun en Herman Koch in de boekenbijlage van de *NRC* onder de titel “K2” worden gepresenteerd als een wedloop om de hoogste oplage.’

En dat in volle economische crisis.

‘Wat bewijst dat ook kranten en journalisten voortdurend in een economisch spanningsveld gevangen zit-